

33

Voor feiten en
cijfers over
werkgelegenheid

Jaargang 22 • december 2017

Lisa

nieuws

Waar wordt het geld verdiend?

verder in deze uitgave:

5 **SECTORALE ANALYSE: MEER BANEN IN
DETAILHANDEL EN HORECA, MAAR NIET OVERAL**

7 **LISADATA.NL VERNIEUWD EN UITGEBREID**

8 **ONDERZOEK MET LISA AAN DE ERASMUS
UNIVERSITEIT ROTTERDAM**

WAAR IN NEDERLAND WORDT HET GELD VERDIEND?

Peter Louter, Bureau Louter

Waar in Nederland liggen de locaties met de hoogste toegevoegde waarde? Is dat alleen in de Randstad of zijn er daarbuiten ook regio's en locaties te vinden met veel verdienvermogen? De toegevoegde waarde cijfers van LISA bieden daar inzicht in.

Toegevoegde waarde 1996-2016

In 1998 heeft Peter Louter, destijds werkzaam bij TNO Inro, onderzoek verricht naar de postcodegebieden met de hoogste toegevoegde waarde van de er gevestigde bedrijven en instellingen. Later, in 2001, 2004 en 2005 hebben verdere verfijningen van dit onderzoek plaatsgevonden, waaronder het bepalen van de vierkante kilometers met de hoogste toegevoegde waarde.

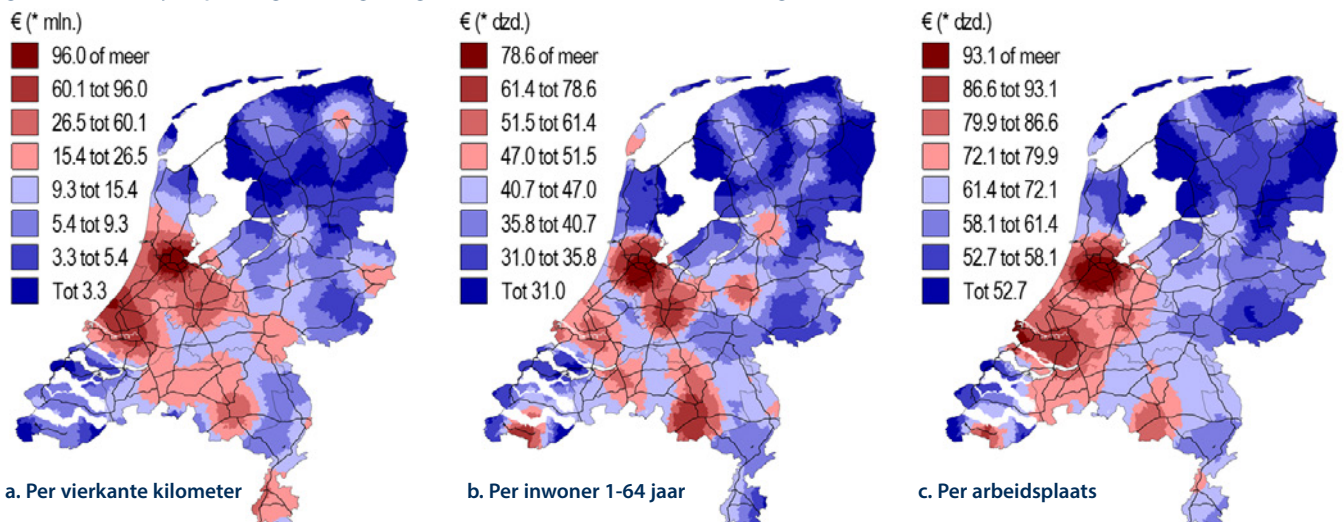
Recentelijk zijn nieuwe gegevens over toegevoegde waarde beschikbaar gekomen (ontwikkeld door Stichting LISA en BREA) die een nauwkeurige meting mogelijk maken voor de jaren 2009 tot en met 2016. Bureau Louter heeft deze in het onderzoek voor Elsevier Weekblad via geavanceerde GIS-methodieken omgezet naar scores voor specifieke locaties. Inmiddels heeft Bureau Louter ook al in een aantal andere onderzoeken gebruik gemaakt van deze informatiebron. Voor de jaren 1996-2008 heeft Bureau Louter zelf berekeningen gemaakt, die zo goed mogelijk aansluiten bij de reeks voor

2009-2016, maar zijn gebaseerd op iets minder fijnmazige basisgegevens. Op deze manier ontstaat een beeld waar in Nederland de meeste Euro's worden verdiend en welke ontwikkelingen er in de loop der jaren zijn opgetreden.

Dichtheid en arbeidsproductiviteit

De toegevoegde waarde cijfers van Stichting LISA maken het mogelijk op elk ruimtelijk schaalniveau en voor elke samenstelling van typen bedrijvigheid economische specialisaties te meten. In figuur 1 staan enkele kaartbeelden voor Nederland. Er is daarbij gebruik gemaakt van zogenaamde 'potentiaalkaarten'. De potentiaalscores voor elke punt op de kaart worden hier bepaald door de scores van omliggende gebieden, in dit geval binnen een straal van twintig kilometer. De 'bijdrage' aan de score neemt daarbij af naarmate de afstand tot het gebied waarvoor de potentiaalscore wordt bepaald groter wordt. Aldus ontstaat een 'ruimtelijk voortschrijdend gemiddelde'.

Figuur 1 Ruimtelijke spreiding van Toegevoegde waarde (Bron: LISA 2016, bewerking: Bureau Louter)

Economische Toplocaties 2017

Jaarlijks brengt Bureau Louter naar aanleiding van het onderzoek voor Elsevier Weekblad een uitgebreid onderzoeksrapport uit onder de titel 'Economische Toplocaties'. In Economische Toplocaties 2017 zijn, naast de jaarlijkse ranglijsten voor de economische prestaties van gemeenten (die zijn gebaseerd op 25 indicatoren), als 'special topic', uitgebreide analyses opgenomen over toegevoegde waarde. Het rapport kan worden besteld via de website van Bureau Louter (www.bureaulouter.nl). Op die website staat ook een 'filmpje' met een 3D-animatie van het Toegevoegde Waarde landschap in Nederland.

De toegevoegde waarde per vierkante kilometer (een 'dichtheidskaart'; zie figuur 1a) laat een patroon zien met een duidelijk herkenbare Randstad, met de hoogste dichtheid in Amsterdam, gevolgd door de Metropoolregio Rotterdam-Den Haag en de regio Utrecht. Er is sprake van uitlopers van de Randstad richting de Brabantse stedenrij en Arnhem-Nijmegen. In de nationale periferie lichten de stad Groningen, Enschede/Hengelo en Zuid-Limburg op.

De toegevoegde waarde per inwoner van 15-64 jaar, de (relatieve) economische functie (zie figuur 1b), is voor de totale bedrijvigheid het hoogst in de A2-Zone (Amsterdam, Utrecht, 's-Hertogenbosch en Eindhoven), gevolgd door de Zuidvleugel (vooral Rotterdam), Moerdijk/Breda, Apeldoorn, de Zeeuwse havens en Zwolle.

Voor de Randstad kent een hoge arbeidsproductiviteit (zie figuur 1c), met als hoogst scorende regio's Amsterdam/Haarlemmermeer en het Rotterdamse havengebied. Buiten de Randstad presteren slechts gebieden met zware industrie (westelijk Brabant, Terneuzen, Sittard-Geleen, Delfzijl) en het westelijk deel van Brainport Eindhoven bovengemiddeld.

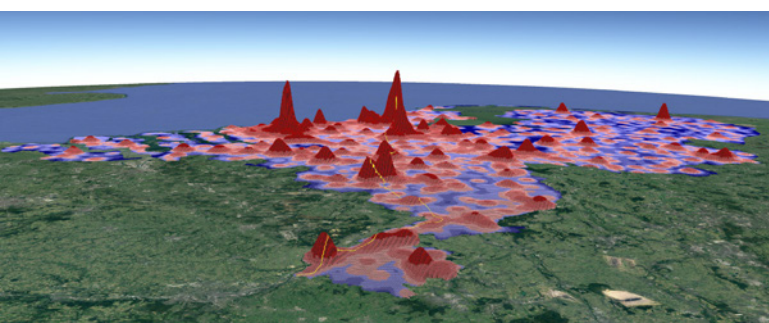
In figuur 2 staat een 3D-illustratie voor een fijnmaziger type potentiaalscores, namelijk wanneer een straal van 3 kilometer wordt gehanteerd. Dan komen de 'pieken' bij de vier grote steden duidelijk naar voren.

Ontwikkelingen 1996-2016 per brede sector

In figuur 3 staat de relatieve ontwikkeling van de Toegevoegde waarde, ook weer aan de hand van potentiaalkaarten. Er is daarbij gebruik gemaakt van de onderverdeling in drie brede economische sectoren die Bureau Louter hanteert, namelijk in:

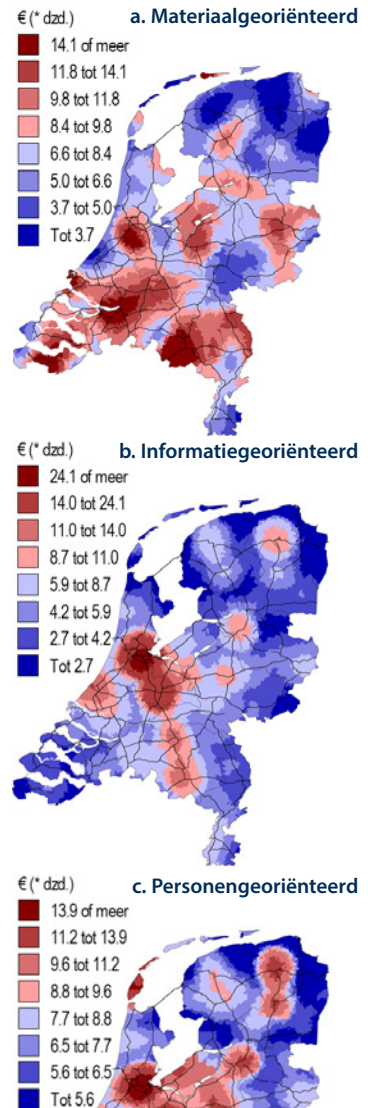
- > Materiaalgeoriënteerde activiteiten: houden zich bezig met de winning, productie en distributie van materiële goederen.
- > Informatiegeoriënteerde activiteiten: houden zich bezig met het verkrijgen, verwerken en verstrekken van informatie.
- > Personeelgeoriënteerde activiteiten: houden zich bezig met allerlei typen persoonlijke dienstverlening.

Bij het hanteren van procentuele groeicijfers kunnen voor regio's die vanaf een lage basis starten zeer hoge groeicijfers resulteren, terwijl het voor regio's waar een economische sector in 1996 al zeer sterk was vertegenwoordigd nauwelijks mogelijk is geweest om tot ruim bovengemiddelde groeicijfers te komen. Daarom heeft Bureau Louter een 'alternatieve groeimaat' ontwikkeld om hiervoor te corrigeren, namelijk de absolute ontwikkeling van de Toegevoegde Waarde in een bepaalde periode (hier 1996-2016) per duizend gemiddeld in die periode woonachtige personen van 15-64 jaar.

Figuur 2 Het toegevoegde waarde landschap van Nederland, gezien vanuit Zuid-Limburg

Figuur 3 Ontwikkeling Toegevoegde Waarde 1996-2016 naar brede sectoren
Toelichting: Ontwikkeling Toegevoegde Waarde per gemiddeld woonachtige inwoner van 15-64 jaar
(Bron: LISA 2016, bewerking: Bureau Louter)

Bovengemiddelde groei in materiaalgeoriënteerde activiteiten treedt vooral op in het zuiden (met uitzondering van midden en zuidelijk Limburg), een brede 'corridor' langs de A15, Schiphol/Aalsmeer, Twente en delen van de Veluwe en Flevoland. De groei in informatiegeoriënteerde activiteiten is vooral zeer hoog geweest in de Noordvleugel van de Randstad en daarnaast in Den Haag, oostelijk Brabant en Apeldoorn, Zwolle en Groningen. Bij personeelgeoriënteerde activiteiten vond de groei deels plaats in stedelijke gebieden (met rond steden als Groningen, Assen en Zwolle zeer lage groei in hun omgeving) en deels in toeristische landelijke gebieden. De Zuidvleugel van de Randstad kende een licht bovengemiddelde groei, maar bleef duidelijk achter bij de Noordvleugel.

Toplocaties toegevoegde waarde

De toegevoegde waarde cijfers van LISA laten ook zeer gedetailleerde analyses toe. In het artikel in Elsevier Weekblad liet Bureau Louter bijvoorbeeld de top-40 van de vierkante kilometers met de hoogste toegevoegde waarde zien ('fijnmazige locaties'). De nummer één blijkt het gebied ten zuiden van de Arena te zijn, rond Hoogoorddreef in Amsterdam Zuidoost, met veel financiële dienstverlening en hoofdkantoren. De top-10 bestaat verder uit Hoog Catharijne (Utrecht), het Centrum van Rotterdam (Blaak/Coolsingel), de Zuidas in Amsterdam (gestegen van 8 in 2009 naar 4 in 2016), het CS-gebied met diverse Ministeries in Den Haag, Amsterdam Centrum-Zuid, Amsterdam Sloterdijk, bedrijventerrein De Run in Veldhoven (vooral ASML), de Kop van Zuid in Rotterdam (gestegen van 17 in 2009 naar 9 in 2016) en de Omgeving van het Koninklijk Paleis in Amsterdam: vooral grootstedelijke centrumlocaties dus.

Het gaat hier om locaties met een oppervlakte van exact een vierkante kilometer (een cirkel met een straal van 564 meter). Daarnaast kan ook een ranglijst voor wat meer 'grofmazige' locaties worden gemaakt, namelijk voor tien vierkante kilometer (een cirkel met een straal van 1.785 meter). Die top-40 staat in figuur 4. Weergegeven zijn de posities in 2009 en 2016, de toegevoegde waarde per vierkante kilometer, de positie die wordt ingenomen in de ranglijst met de hoogste dichtheid in termen van arbeidsplaatsen en de verdeling van de toegevoegde waarde over de drie brede economische sectoren.

Amsterdam vaak in top-10

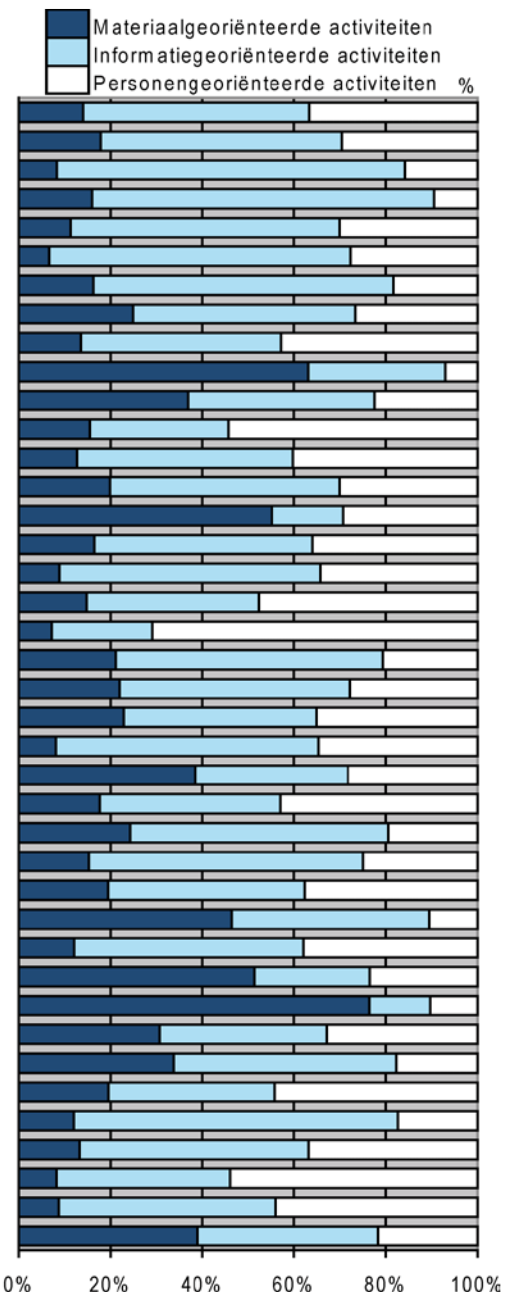
Amsterdam-Centrum levert de locatie van tien vierkante kilometer met de hoogste toegevoegde waarde in Nederland (zie figuur 2.19). Daarnaast staan nog drie Amsterdamse locaties op de ring in de top-7 (Zuidoost, Zuid/Zuidas en Sloterdijk). Ook staan de centra van Rotterdam, Den Haag en Utrecht in de top-6. De centra van Eindhoven en Groningen staan op plaats 8 en 9. De combinatie van de High-Tech Campus en de ASML-locatie (Eindhoven/Veldhoven) is de enige top-10 locatie met een voornamelijk materiaalgeoriënteerd karakter.

De Noordvleugel van de Randstad neemt maar liefst 16 locaties voor zijn rekening en de Zuidvleugel 11. Noord-Brabant levert vijf top-40 locaties, Arnhem-Nijmegen twee, nationaal perifeer gelegen steden vier (Leeuwarden, Groningen, Enschede en Maastricht) en Zwolle en Alkmaar completeren het veertigtal. Deze veertig grofmazige locaties leveren, met een aandeel van ruim een procent in het nationale landoppervlak, 141,9 miljard Euro (maar liefst 26% van de totale nationale toegevoegde waarde). De top-40 van vierkante kilometers met de hoogste Toegevoegde Waarde Euro leveren op iets meer dan een promille van het nationale oppervlak 60,3 miljard Euro aan toegevoegde waarde (een aandeel van 11% in de totale nationale Toegevoegde Waarde).

De locaties in de top-9 van 2016 zijn exact gelijk aan de locaties in de top-9 van 2009, waarbij er in de top-3 wel sprake was van enige verschuivingen. In totaal waren er zes nieuwkomers in de top-40, waarvan één zelfs in de top-10, namelijk de HTC/ASML locatie, waar sprake was van een zeer sterk herstel na de tijdelijke implosie in 2009 als gevolg van de kredietcrisis. Ook de Utrechtse locatie Lage Weide/De Wetering is sterk gestegen op de ranglijst. Andere grofmazige locaties die minstens acht posities zijn gestegen, zijn Schiphol (herstel van de luchtvaartsector), de locatie centrum/stationsomgeving in 's-Hertogenbosch (inclusief het nieuwe Jeroen Bosch ziekenhuis), de Waalhaven in Rotterdam, het centrum van Amstelveen en Buiksloterham (in Amsterdam-Noord). Locaties die sterk dalen op de ranglijst komen niet veel voor. Zes of meer posities gedaald zijn de ruime locaties rond Kanaleneiland in Utrecht, Brainpark/Rivium en Station Prins Alexander (beide Rotterdam/Capelle: de oostflank van Rotterdam), het Statenkwartier in Den Haag, Nieuw Sloten/Riekerpolder in Amsterdam en Centrum/Waarderpolder in Haarlem.

Figuur 4 Top-40 grofmazige locaties met hoogste Toegevoegde waarde

Positie 2016	Positie 2009	Gemeente/locatie	€ mln. per km ²	Rang wp*
1	2	Amsterdam, Centrum	1,088	1
2	3	Rotterdam, Centrum	996	2
3	1	Den Haag, Centrum	936	3
4	4	Amsterdam Zuidoost	837	7
5	6	Amsterdam-Zuid/ Zuidas	734	4
6	5	Utrecht, Centrum/Rijnsweerd	630	5
7	7	Amsterdam, Sloterdijk en omgeving	504	10
8	8	Eindhoven, Centrum	443	8
9	9	Groningen, Centrum	441	6
10	63	Eindhoven/Veldhoven, De Run/HTC	393	23
11	13	Hoofddorp	335	38
12	12	Leiden, Centrum/Biosciencepark	327	9
13	10	Amsterdam, Watergraafsmeer e.o.	316	13
14	11	Zwolle, Centrum	290	15
15	23	Schiphol	284	33
16	26	s-Hertogenbosch, Centrum	279	18
17	17	Leeuwarden, Centrum	269	14
18	20	Maastricht, Binnenstad/UMC	269	12
19	19	Nijmegen, Centrum/Radboud	261	11
20	14	Utrecht, Kanaleneiland	252	27
21	22	Arnhem, Centrum/Kleefse Waard	249	16
22	18	Amersfoort, Centrum/station	243	20
23	15	Den Haag, Statenkwartier e.o.	242	17
24	16	Rotterdam, Brainpark/Rivium	237	32
25	25	Breda, Centrum	233	21
26	28	Hilversum, Centrum	231	39
27	24	Zoetermeer, Centrum	227	26
28	21	Haarlem, Centrum/Waarderpolder	224	19
29	62	Utrecht, Lage Weide/De Wetering	223	41
30	30	Tilburg, Centrum	222	22
31	31	Schiedam, Centrum	222	30
32	44	Rotterdam, Waalhaven	206	52
33	27	Rotterdam, Station Prins Alexander	200	28
34	42	Amstelveen, Centrum	200	34
35	39	Delft, Centrum/TU-wijk	199	25
36	32	Rijswijk, Plaspoelpolder	198	37
37	29	Amsterdam, Nieuw Sloten	194	36
38	35	Apeldoorn, Centrum	190	24
39	43	Alkmaar, Centrum	181	31
40	60	Amsterdam-Noord, Buiksloterham	181	49

*) wp = arbeidsplaatsen

Toegevoegde waarde en arbeidsplaatsen

Er bestaan verschillen tussen de rangorde naar toegevoegde waarde en de rangorde naar arbeidsplaatsen. Voorbeelden van grofmazige locaties die hoger scoren op toegevoegde waarde dan op arbeidsplaatsen (een relatief hoge arbeidsproductiviteit) zijn Amsterdam-Zuidoost, Amsterdam Sloterdijk, HTC/ASML (Eindhoven/Veldhoven), Hoofddorp, Schiphol en de Waalhaven in Rotterdam. Onder de grofmazige locaties met een lagere positie op de ranglijst voor toegevoegde waarde dan voor arbeidsplaatsen bevinden zich diverse centra van middelgrote steden, zoals Groningen, Leiden, Maastricht, Nijmegen, Arnhem, Breda, Haarlem, Tilburg, Delft, Apeldoorn en Alkmaar. Veelal leveren personegeoriënteerde activiteiten (met een gemiddeld lage arbeidsproductiviteit) daar een aanzienlijk deel van de toegevoegde waarde.

Informatiegeoriënteerde activiteiten hebben op diverse locaties een aandeel dat ruim boven de vijftig procent ligt. Dat geldt vooral in de top-10 (de nummers 2 tot en met 7 van de ranglijst), maar bijvoorbeeld ook voor het centrum van Leeuwarden, Kanaleneiland in Utrecht, het Statenviertel in Den Haag, het centrum van Zoetermeer en de Plaspoelpolder in Rijswijk. Een aandeel van meer dan vijftig procent in materiaalgeoriënteerde activiteiten resulteert slechts drie maal, namelijk op de HTC/ASML-locatie, Schiphol en de Waalhaven. Eerder is al aangegeven dat hoge aandelen van personegeoriënteerde activiteiten vooral voorkomen in centra van middelgrote steden, onder andere met grootschalige zorg- en/of onderwijsvoorzieningen.

LISADATA.NL IS VERNIEUWD EN UITGEBREID MET ALLE NIVEAUS VAN DE SBI2008-CODERING.

Via LISAdata.nl kan iedereen naar eigen wens een werkgelegenheidsstatistiek samenstellen en het resultaat direct downloaden. Recentelijk is de online statistiekmodule uitgebreid met alle niveaus van de SBI2008-codering.

Het is voortaan dus mogelijk om statistieken te maken op basis van de 3-, 4- en 5-cijferige SBI-code. Omdat hierdoor het aantal mogelijke codes flink is toegenomen zijn ook de selectiemogelijkheden uitgebreid. Bij het selecteren van meerdere codes kan bijvoorbeeld eenvoudig een selectie vanuit een andere applicatie (bv. Excel) worden geplakt. Daarnaast is de snelheid van de statistiekmodule verhoogd.

De belangrijkste voordelen van de online statistiekmodule op een rij:

- > Gereduceerd starttarief van € 50,- excl. BTW.
Starttarief is 2 dagen geldig.
- > Inhoud statistiek naar eigen wens samen te stellen.
Het resultaat is direct beschikbaar.
- > Direct inzage in de kosten.
Korting bij grotere afnamen wordt automatisch berekend.
- > Keuze bestandsformaat resultaat
 - > Excel (inclusief draaitabel)
 - > XML
- > Betaling achteraf.
U ontvangt van LISA achteraf een factuur.
- > 24 / 7 beschikbaar.
- > Eenvoudig te bedienen en weinig systeemeisen.
Het enige dat u nodig heeft is een e-mailaccount, een internetbrowser en bijbehorende internetverbinding.

De online statistiekmodule is te vinden op <https://www.lisadata.nl/verkoop>.

Vragen? Neem gerust contact op met Eric Meerman van Mellon (073 – 648 00 49).

Hieronder kunt u uw eigen tabellen maken. Per jaar en per geografische eenheid (gebied) kunt u het aantal vestigingen en/of werkzame personen weergeven. U kunt ook een uitsplitsing maken naar de bedrijfsactiviteit. Klik hier voor een uitgebreidere toelichting.

Gebieden Postcode (4)
Zoek naar gebied...
1701 - Heerhugowaard (0398)
1702 - Heerhugowaard (0398)
1703 - Heerhugowaard (0398)
1704 - Heerhugowaard (0398)
1705 - Heerhugowaard (0398)
1706 - Heerhugowaard (0398)
1711 - Koggenland (1598)
1713 - Koggenland (1598)
1715 - Opmeer (0432)

Periode
2016 2015 2014
2013 2012 2011
2010 2009 2008

Activiteit (SBI2008) SBI08 - SBI4/5
Zoek naar activiteit...
O-84231-Rechtspraak
O-84232-Ministerie van Justitie en gevangeniswezen
O-8424-Pollitie

Rapportvelden
 Aantal vestigingen
 Totaal aantal werkzame personen
 Mannen fulltime
 Vrouwen fulltime
 Totaal fulltime
 Mannen parttime
 Vrouwen parttime
 Totaal parttime
Fulltime: 12 uur of meer per week

Formaat uitvoer Excel (inclusief draaitabel)

Overzicht kosten
Aantal rijen: 18
Aantal rapportvelden: 3
Aantal cellen: 54
Kosten per cel: € 0,17
Datakosten: € 9,18
Startkosten: € 50,00
Totale kosten: € 59,18
Alle bedragen zijn excl. BTW

Meer banen in detailhandel en horeca, maar niet overal

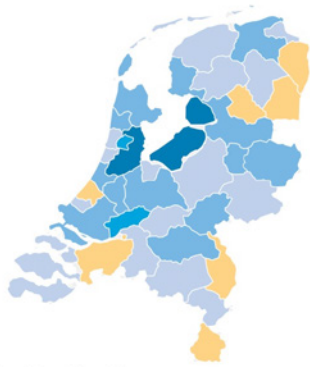
Ondanks de zware tijden die een deel van de sector de afgelopen jaren kende, stijgt de werkgelegenheid in de detailhandel al weer een aantal jaren. Tussen 2010 en 2016 zijn er 37.500 banen bijgekomen, een groei van 5 procent. De horeca had in dezelfde periode een nog sterkere groei, namelijk een plus van 42.600 banen (12% groei). Een ruimtelijke inzoom op de dagelijkse sector, de clusters mode & luxe en in en om het huis (exclusief webwinkels) en horeca toont dat niet elke branche en elke regio heeft 'geplust'.

Ruud Esselink, I&O Research

Elk jaar meer banen in de horeca

In de horeca groeide het aantal banen tussen 2010 en 2016 jaarlijks, wat heeft geresulteerd in een totale groei in deze periode van 42.600 banen. Binnen de sector, die in 2016 iets meer dan 400.000 banen herbergde, realiseerden de meeste branches een gelijkmatige toename van het aantal banen. Cafés hebben als enige horecabranche ingeleverd qua werkgelegenheid (-7%), wat sterk samenhangt met het aantal cafés dat de afgelopen jaren de deuren heeft gesloten. Eventcatering is procentueel het sterkst gestegen tussen 2010 en 2016 (+37%).

Ontwikkeling aantal banen horeca (2010-2016)

Door I&O Research

Ontwikkeling aantal banen dagelijkse sector (2010-2016)

Ontwikkeling aantal banen horeca (2015-2016)

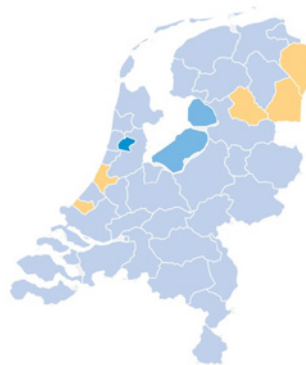

Door I&O Research

Ontwikkeling aantal banen dagelijkse sector (2015-2016)

Door I&O Research

Door I&O Research

Bijna 800.000 banen in de detailhandel

Van 2010 tot 2016 groeide de werkgelegenheid in de detailhandel met 5%. Op de peildatum 1 april 2016 waren er 796.800 banen in de detailhandel, ruim 7.500 meer dan een jaar eerder en 37.500 meer dan vijf jaar eerder. In de LISA Nieuws van juni 2016 was eerder te lezen hoe 'meer dagelijks, minder niet-dagelijks en meer web' de werkgelegenheidsstructuur van de detailhandel transformeert. Deze dynamiek heeft ook een arbeidsmarktvertaling: namelijk meer kleine banen en minder grote banen.

Veel regio's in Nederland kenden in de periode 2010-2016 een groei van het aantal banen in de horeca. Twee regio's hebben daarbij meer dan 30% banengroei gerealiseerd, namelijk Groot-Amsterdam en Flevoland. In Flevoland concentreerde de groei zich vooral op verblijfhoreca (hotels en andere vakantie-accommodaties), wat mede zal samenhangen met versterking van de provinciale voorzieningenstructuur. In Groot-Amsterdam was sprake van banengroei in zowel dag- als verblijfhoreca. West-Noord-Brabant en Zuid-oost-Drenthe hebben met -7% de sterkste afname tussen 2010 en 2016.

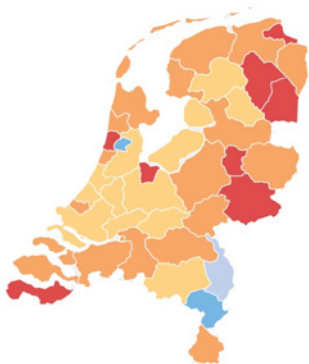
Ook in 2015-2016 heeft Groot-Amsterdam de sterkste werkgelegenheidsgroei in de horeca (+8%). De Drentse regio's en Zeeuws-Vlaanderen hebben als enige een bescheiden banenrimp. In Drenthe is het aantal banen in eet- en drinkgelegenheden afgenomen.

Tussen 2010 en 2016 is in alle coropregio's het aantal banen in de dagelijkse sector gegroeid. Sterkste stijging kende de Kop van Noord-Holland Noord (+36%). Delfzijl e.o. en Overig Zeeland hebben met +4% het laagste groeicijfer.

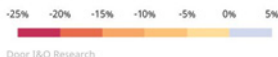
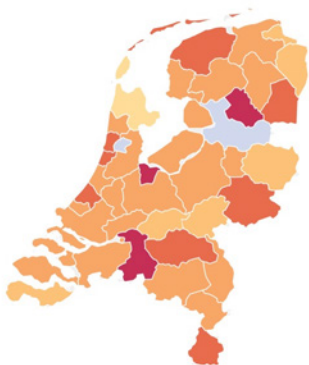
Tussen 2015 en 2016 hebben de meeste coropregio's ook te maken met groei van het aantal banen. Zaanstreek is de enige regio waar de groei meer dan 10% was. Van de vijf regio's met een daling van het aantal banen had de regio Delft-Westland de grootste banenafname (-4%).

'DE DETAILHANDEL TOONT MEER DYNAMIEK'

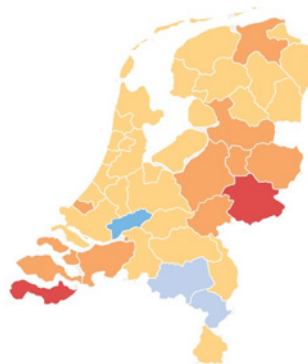
Ontwikkeling aantal banen mode & luxe (2010-2016)

Ontwikkeling aantal banen in en om het huis (2010-2016)

Ontwikkeling aantal banen mode & luxe (2015-2016)

Ontwikkeling aantal banen in en om het huis (2015-2016)

Waar de dagelijkse sector vooral groei kende, is dat bij het winkelcluster mode & luxe anders. Hier hebben juist de meeste coropregio's te maken gehad met (forse) banenkrimp tussen 2010 en 2016. Vooral in Drenthe en Groningen waren de afnames sterk (meer dan 25% afname). Midden-Limburg en Zaanstreek hadden met respectievelijk 10% en 13% werkgelegenheidsgroei een sterke ontwikkeling van het cluster mode en luxe. In Midden-Limburg zal dit waarschijnlijk mede samenhangen met de doorontwikkeling van het in Roermond gevestigde factory outlet centre, terwijl in Zaanstreek het stadshart van Zaandam een programmatische doorontwikkeling heeft ondergaan.

Ten opzichte van 2015 heeft het grootste deel van Nederland in 2016 minder werkgelegenheid in de mode & luxe. Zuidoost-Zuid-Holland onderscheidde zich met 5% werkgelegenheidsgroei. Zeeuws-Vlaanderen en Achterhoek – beide krimpgebieden – verloren elk meer dan 10 procent banen.

In het winkelcluster in en om het huis zijn de afgelopen jaren ook veel banen verloren gegaan. De klappen waren verhoudingsgewijs het hardst in Midden-Noord-Brabant, Gooi- en Vechtstreek en Zuidwest-Drenthe. Noord-Overijssel en Zaanstreek zijn de enige twee regio's met banengroei tussen 2010 en 2016.

De meest recente ontwikkeling toont grofweg een beeld van banengroei in het oostelijke deel van Nederland (Drenthe en Noord- en Midden-Limburg uitgezonderd) en krimp in het westen van het land. Alkmaar e.o. is wel de regio met de procentueel sterkste groei tussen 2015 en 2016 (+6%).

Om meer inzicht te bieden in waar winkels meer of minder banen bieden, tonen de volgende kaartbeelden de werkgelegenheidsontwikkeling in drie winkelclusters:

- > Dagelijkse sector (supermarkten en overige winkels in voedings- en genotmiddelen)
- > Mode & luxe (kleding- en schoenenwinkels, winkels in huishoudelijke artikelen)
- > In en om het huis (winkels in tuinartikelen en plant- en dierbenodigdheden, electronicawinkels, doe-het-zelf winkels en bouwmarkten, en woninginrichtingswinkels)

Nota bene: webwinkels zijn hierin niet meegenomen

Conclusie

Van de consumentgerichte sectoren detailhandel en horeca heeft de horeca de afgelopen jaren een bijna sector- en regio-brede banengroei gerealiseerd. De economische crisis heeft

– afgemeten aan het aantal banen – beperkt grip gekregen op deze sector.

De detailhandel toont meer dynamiek. Naast landsdekkende doorgroei van webwinkel-banen heeft in veel regio's de banengroei bij winkels in de dagelijkse sector de banenkrimp bij winkels in de niet-dagelijkse sector gecompenseerd. De werkgelegenheidspositie en het voorzieningenniveau is de afgelopen jaren veranderd. Hoewel niet automatisch sprake is van verschraving, treffen de werkgelegenheidsdalingen in het niet-dagelijkse winkelsegment regio's die te maken hebben of krijgen met afnemende inwonertallen wel sterker.

Met het economisch herstel plukken de consumentgerichte sectoren vruchten van weer toenemende consumentenbestedingen; hoe deze ruimtelijk neerdalen zullen de komende werkgelegenheidscijfers tonen.

ONDERZOEK MET LISA AAN DE ERASMUS UNIVERSITEIT ROTTERDAM: twee recente voorbeelden

Frank van Oort & Jeroen van Haaren, Erasmus
Universiteit Rotterdam

De Rotterdam School of Management (RSM) en de Erasmus School of Economics (ESE) werken gezamenlijk aan een onderzoekprogramma over de regionale inbedding van bedrijfsvestigingen in regionale economieën. LISA-data worden daarin longitudinaal gekoppeld aan bedrijfsgegevens over omzet en investeringen in databestanden als ORBIS van Bureau van Dijk – wat vooral voor grotere bedrijven met strategische locatiebeslissingen goed mogelijk is. LISA-data worden ook gebruikt in verschillende toegepaste onderzoeken in Nederlandse regio's, waarvan we hier twee voorbeelden uit 2017 nader toelichten.

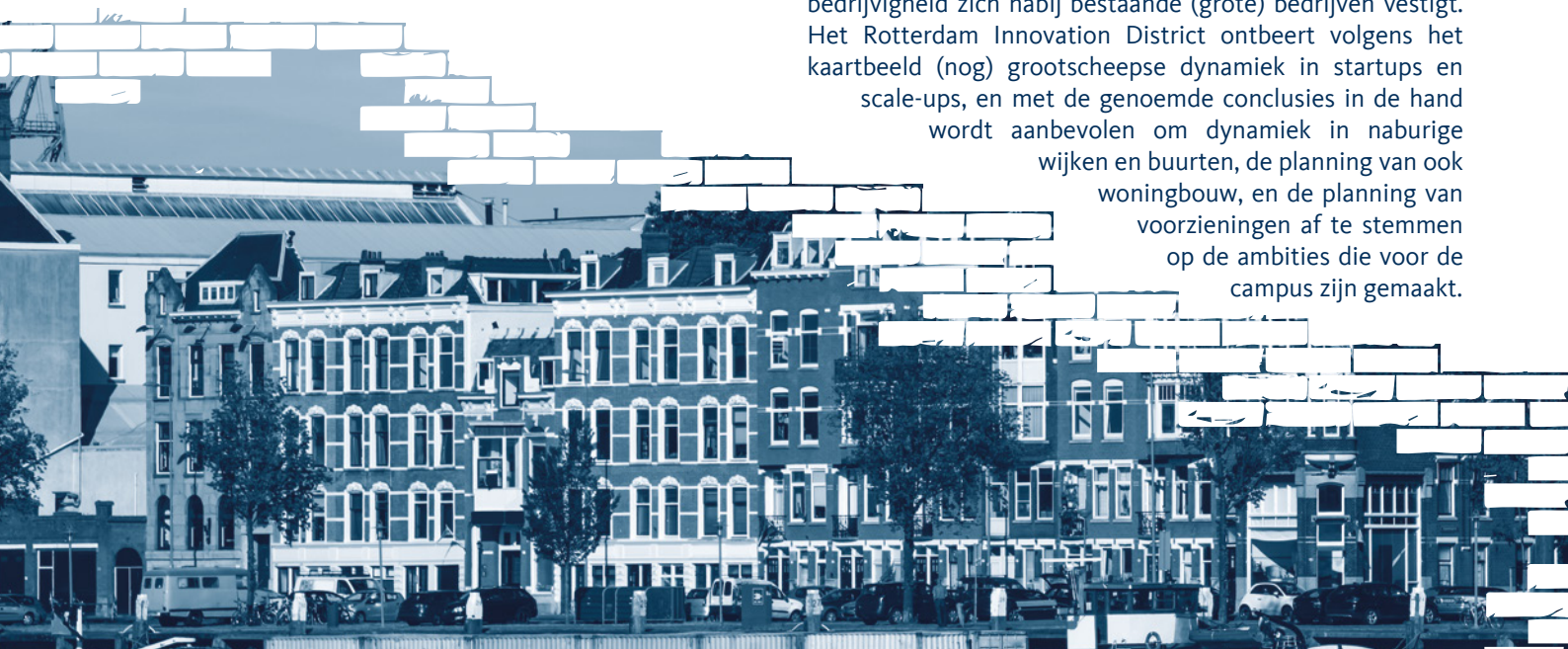
Bedrijvendynamiek en campussen in Rotterdam

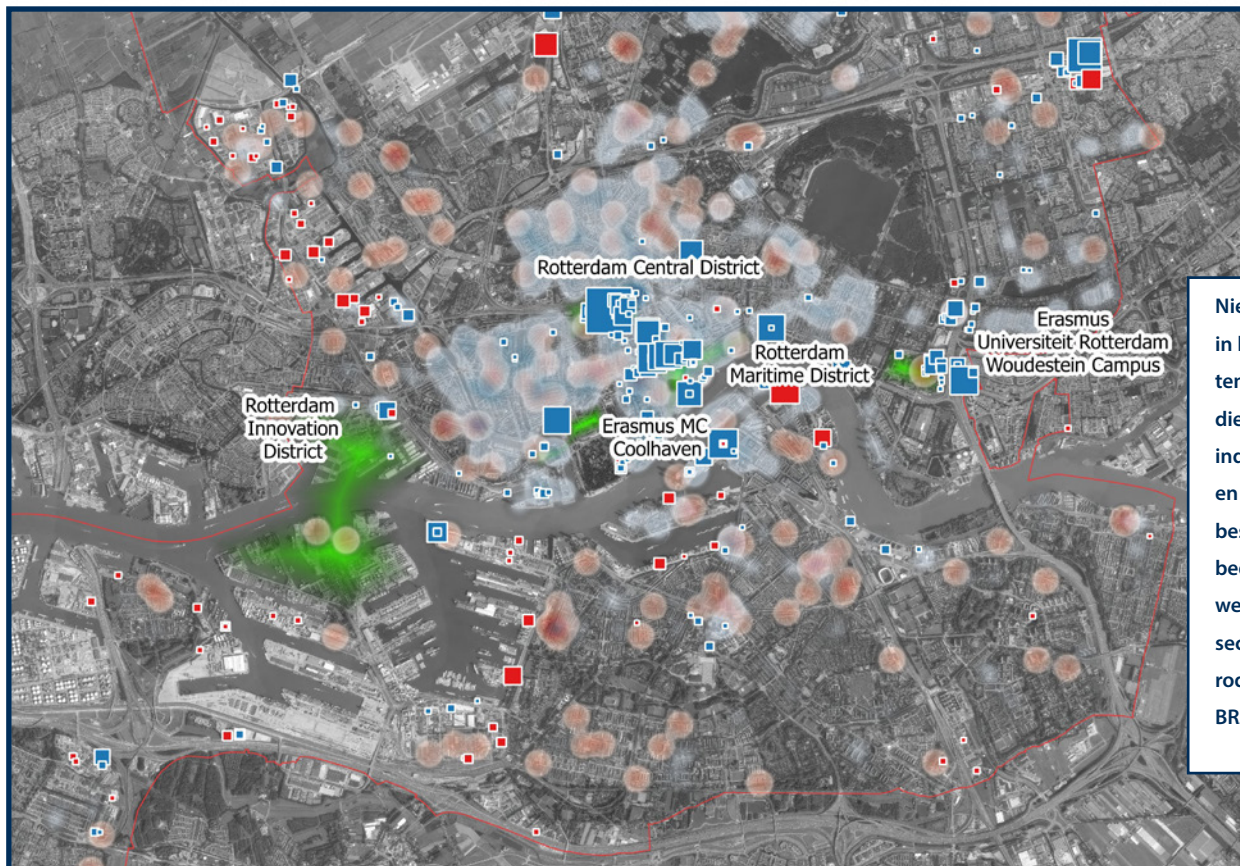
Een toepassing van de arbeidsmarktdata in de LISA vestigendatabase is het in kaart brengen van de locatiepatronen van specifieke bedrijfstakken in steden. In de Economische Verkenningen Rotterdam 2017 passen Frank van Oort en Jeroen van Haaren een methodiek toe om bedrijvigheid rond gebiedsgerichte interventies in kaart te brengen. In deze analyse brengen de onderzoekers de bedrijvigheid en het ondernemerschap in het cluster in beeld: waar bevinden zich starters in de onderdelen van de keten, waar overleven ze het beste en waar vindt de meeste banengroei plaats. Ze zetten daarmee de ondernemers en bedrijven letterlijk op de kaart, en maken zo een begin met het karteren van het economische ecosysteem van de Rotterdamse economie. Gegevens uit de bedrijfsvestigendatabase worden in dit onderzoek longitudinaal gebruikt, waardoor nieuwe aspecten van de data kunnen worden benut. Zo kan worden nagegaan wanneer een bedrijf voor het eerst is vermeld in de database als startup of nieuwe vestiging (inverhuizingen). Tegelijkertijd geldt het omgekeerde voor bedrijven die na een bepaald jaar niet langer vermeld staan. Figuur 1 geeft een samenvattend beeld van de analyses, uitgesplitst voor zakelijke dienstverlening en industrie.

Uit het onderzoek blijkt dat innovatieve gebieden (hotspots, campussen, science-parks) niet in isolatie kunnen worden ontwikkeld, maar dat deze ontwikkelingen voort moet bouwen op reeds aanwezige bedrijvigheid in eigen en naburige gebieden, aansluitend bij concentraties hoogwaardige consumptieve en productieve voorzieningen, en nabij een aantrekkelijke woningmarkt. Zij complementeren de data uit de bedrijvendatabase in dit onderzoek met gegevens ten aanzien van productieve voorzieningen voor de Next Economy, zoals 3d-printers, deelauto's en flexwerkplekken, en consumptieve voorzieningen, waaronder restaurants, ontmoetingsplekken en de onder hoogopgeleide populaire delicatessenwinkels. Zij stellen dat bedrijvigheid in sectoren die aansluiten bij de 'nieuwe economie' zich veelal bevindt in de bestaande stad en nabij bestaande economische activiteit. Rotterdam kent een sterke economie aan de noordkant in de driehoek van Rotterdam Central District, Rotterdam Maritime District en het Erasmus MC. Daar is niet alleen de meeste kennisintensieve zakelijke dienstverlening te vinden, maar ook het zwaartepunt van productievoorzieningen en consumptievoorzieningen. Rotterdam verkleurt de laatste jaren van een productiestad naar een consumptiestad. Dat is een positieve ontwikkeling, maar niet alle gebieden profiteren daar in gelijke mate van. Rotterdam is groot geworden met productie- en distributieactiviteiten, verbonden aan de Rotterdamse haven, maar kent ook een stevige basis in agrofood, verzekerings- en hoofdkantoren en groot- en detailhandel. De onderzoekers concluderen dat structuurverandering en diversificatie van de regionale economie van belang is om Rotterdam concurrerend te houden.

Rotterdam verkleurt de laatste jaren van een productiestad naar een consumptiestad.

Om dit mogelijk te maken kan beter worden aangesloten bij bestaande sterkten, dan veel middelen te steken in het opnieuw uitvinden van de Rotterdamse economie. Dit zien zij ook terug in patronen van co-locatie, waarbij nieuwe bedrijvigheid zich nabij bestaande (grote) bedrijven vestigt. Het Rotterdam Innovation District ontbeert volgens het kaartbeeld (nog) grootscheepse dynamiek in startups en scale-ups, en met de genoemde conclusies in de hand wordt aanbevolen om dynamiek in naburige wijken en buurten, de planning van ook woningbouw, en de planning van voorzieningen af te stemmen op de ambities die voor de campus zijn gemaakt.

Nieuwe vestigingen in kennis-intensieve zakelijke dienstverlening industrie (blauwe en rode wolven) en bestaande grote bedrijven (>25 werknemers) in deze sectoren (blauwe en rode blokken). Bron: BRZ/LISA 1996-2015.

Circulaire economie: naast duurzaamheid ook werkgelegenheid?

Samen met de Amsterdamse organisatie Circle Economy, onderzoekt de Erasmus Universiteit in opdracht van de Goldschmeding Foundation de werkgelegenheidsfunctie van de circulaire economie. Een circulaire economie is nastrevenswaardig vanuit velerlei oogpunt. Het is een holistisch begrip, dat aansluit bij toekomstige energietransities, eindigheid van grondstoffen, en de waarde van hergebruik van goederen en infrastructuur. Maar er zijn ook arbeidsmarktimplicaties van deze nieuwe conceptualisering, hoewel die nog weinig worden benadrukt. Om te bepalen hoeveel banen nu daadwerkelijk zijn verbonden aan circulaire economie, gebruiken de onderzoekers het LISA-bestand, en dan vooral de sectoraal gedetailleerde informatie die daarin is opgenomen. Een veel gebruikte definitie van banen in de circulaire economie betreft “green jobs” – werkzaamheden die samenhangen met recycling, hergebruik van goederen en gebouwen, het uitdenken van alternatieve bedrijfsstrategieën gericht op nieuwe energievormen, en alternatieve toepassingen van bestaande structuren en producten. In figuur 2 zijn deze typen werkgelegenheid aangegeven als de “core elements”. Na een vertaling van gedetailleerde sectorcodes zoals in LISA opgenomen, blijken in Nederland zo’n 250.000 banen direct te relateren aan deze categorie activiteiten. Maar er zijn ook economische activiteiten die de kernsectoren mogelijk maken: de “enabling activities”. Design, ICT-toepassingen in productie en distributie, en samenwerking tussen bedrijfstakken leveren indirect belangrijke randvoorwaarden voor een circulaire economie. Omdat gedetailleerde sectoren die hieraan verbonden zijn zich niet uitsluitend bezighouden met circulaire economische activiteiten (architecten en ICT-specialisten werken ook aan niet-circulaire toepassingen),

rekenen we maar een deel van deze activiteiten toe aan de circulaire economische banenpool. De mate van toerekenen wordt bepaald door input-output (toelevering/uitbesteding) relaties die sectoren onderling onderhouden en met de kernsectoren. Zo’n 130.000 banen blijken zo toerekenbaar aan “de” circulaire economie. Tenslotte worden nog ondersteunende activiteiten onderscheiden die iedere sector gebruikt, zoals catering, verzekeringen, banken, transport, etc. Ook hierop is een input-output analyse toegepast, wat tot een indirecte categorie van werkgelegenheid leidt van eenzelfde omvang als de core en enabling sectoren samen. Zo gedefinieerd, een niet te veronachtzamen sector.

Een opgerekte definitie van wat circulaire economische werkgelegenheid behelst, leidt dus ook tot een grotere inschatting van de arbeidsmarkt van deze snel populairder wordende sector. Door te kijken naar de samenstelling vanuit bestaande sectoren en de dynamiek in deze sectoren door de jaren heen is een meer accurate inschatting te maken van het banenpotentieel. De werkgelegenheid in core-activiteiten neemt gestaag af, omdat veel activiteiten die hieronder vallen (recycling, afvalverwerking) kunnen worden geautomatiseerd. Reparatie vormt een uitzondering – de monteur moet vaak nog steeds thuis langskomen voor reparaties die de levensduur van apparaten verlengen. De enabling-activiteiten groeien daarentegen snel – vooral de design en ICT toepassingen. Dit verbreedt het perspectief op de circulaire economie van een duurzaamheids- naar ook een economische impact analyse. De kern- en enabling-sectoren op de kaart gezet laten zien dat grootstedelijke gebieden de meeste massa hebben om de breder gedefinieerde sector te herbergen.

Informatie: vanoort@ese.eur.nl

LISA IN BEELD: TOP 10 GEMEENTEN

Sectoren en het aandeel in de gemeentelijke werkgelegenheid

In welke gemeenten domineren bepaalde sectoren? De top-10 lijstjes tonen hier het aandeel van een aantal specifieke sectoren in de gemeentelijke werkgelegenheid. Bijvoorbeeld: de horeca heeft het grootste aandeel in de werkgelegenheid in de gemeente Schiermonnikoog: 44,2% is er werkzaam in deze sector.

Landbouw & visserij

1	Sint Anthonis	24,2%
2	Zundert	20,8%
3	Westland	20,8%
4	Steenbergen	20,0%
5	Hollands Kroon	19,7%
6	Loppersum	19,6%
7	Alphen-Chaam	19,2%
8	Littenseradiel	18,0%
9	Horst aan de Maas	17,9%
10	Drechterland	17,4%

Transport

1	Haarlemmermeer	35,6%
2	Albrandswaard	31,8%
3	Beek (L.)	16,5%
4	Doesburg	14,5%
5	Halderberge	13,4%
6	Echt-Susteren	13,3%
7	Kapelle	13,1%
8	Roerdalen	12,9%
9	Venray	12,8%
10	Alblasserdam	12,8%

Financiële instellingen

1	Leusden	11,7%
2	Zeist	9,3%
3	Simpelveld	8,6%
4	Amsterdam	7,7%
5	Utrecht	7,6%
6	Alkmaar	7,5%
7	Weesp	7,4%
8	Leeuwarden	7,2%
9	Heerlen	6,7%
10	Amstelveen	6,2%

Horeca

1	Schiermonnikoog	44,2%
2	Vlieland	41,6%
3	Ameland	33,5%
4	Terschelling	32,5%
5	Veere	32,0%
6	Noord-Beveland	28,5%
7	Vaals	26,0%
8	Valkenburg aan de Geul	22,3%
9	Zandvoort	22,3%
10	Gulpen-Wittem	20,4%

Cultuur & recreatie

1	Loon op Zand	25,2%
2	Valkenburg aan de Geul	10,1%
3	Hilvarenbeek	7,4%
4	Zandvoort	7,4%
5	Wijdmeren	7,0%
6	Vlieland	6,8%
7	Rhenen	6,6%
8	Landgraaf	6,1%
9	Dronten	5,7%
10	Mill en Sint Hubert	5,5%

Zorg

1	Blaricum	45,3%
2	Leiderdorp	42,6%
3	Berg en Dal	41,0%
4	Ermelo	32,6%
5	Rozendaal	32,1%
6	Nijmegen	31,2%
7	Haren	31,0%
8	Brunssum	30,7%
9	Oegstgeest	30,5%
10	Renkum	28,8%

LISA service

Bestuur Stichting LISA

dhr. P.J. Vriens, voorzitter
dhr. F. Viersen, secretaris
dhr. G. Scholtens, penningmeester
dhr. M. Bergmeijer

Regionale bronhouders LISA

Provincie Groningen

Werkgebied: Provincie Groningen (excl. Stad Groningen)
mevr. M. Punter
Tel.: (050) 316 44 72
E-mail: m.punter@provinciegroningen.nl

Provinciale

Werkgelegenheidsenquête (PWE) Gelderland
Werkgebied: Provincie Gelderland
dhr. F.J. Viersen
Tel.: (026) 359 91 71
E-mail: f.viersen@gelderland.nl

Werkgelegenheidsregister Gemeente Groningen

Werkgebied: Gemeente Groningen
mevr. J. Vosselman
Tel.: (050) 367 56 30
E-mail: j.vosselman@os.groningen.nl

Bedrijvenregister Zuid-Holland (BRZ)

Werkgebied: MRDH
Dhr. M. Epskamp
Tel.: (06) 120 934 75
E-mail: mijw.epskamp@Rotterdam.nl

Werkgelegenheidsregister Fryslân

Werkgebied: Provincie Fryslân
Dhr. M. Holkema
Tel.: (058) 292 53 85
E-mail: m.j.holkema@fryslan.nl

Vestigingenregister West-Brabant

Werkgebied West-Brabant
Dhr. W. Oijen
Tel.: (076) 529 35 03
E-mail: wf.oijen@breda.nl

Drentse Werkgelegenheids-Enquête (DWE)

Werkgebied: Provincie Drenthe
dhr. R. Haverkate
Tel.: (0592) 36 55 55
E-mail: r.haverkate@drenthe.nl

Vestigingenregister Midden-Brabant

Werkgebied Tilburg e.o.
Dhr. T. Doornbos
Tel.: (013) 542 86 52
E-mail: tom.doornbos@tilburg.nl

Bedrijven- en Instellingenregister Overijssel (BIRO)

Werkgebied: Provincie Overijssel
dhr. A. Schuurman
Tel.: (038) 499 94 72
E-mail: biro@overijssel.nl

Vestigingenregister Eindhoven

Werkgebied gemeente Eindhoven e.o.
Dhr. H. ten Caten
Tel.: (040) 238 23 55
E-mail: h.ten.caten@eindhoven.nl

Vestigingenregister Flevoland

Werkgebied: Provincie Flevoland
dhr. W. van Woerkom
Tel.: (0320) 26 55 39
E-mail: wil.van.woerkom@flevoland.nl

Vestigingenregister Helmond

Werkgebied gemeente Helmond e.o.
Mevr. G. Marsman
Tel.: (0492) 58 72 99
E-mail: g.marsman@helmond.nl

Vestigingenregister Noord-Holland

Werkgebied: Noord-Holland excl. Haarlemmermeer en Amsterdam e.o.
Dhr. K. de Rooy.
Tel.: (06) 463 477 65
E-mail: rooyk@noord-holland.nl

Vestigingenregister Noord-Holland

Werkgebied: regio Noordoost Noord-Brabant
Dhr. D. Breukel (I&O Research)
Tel.: (053) 482 50 14
E-mail: d.breukel@ioerearch.nl

Bedrijvenregister Haarlemmermeer

Werkgebied: Gemeente Haarlemmermeer
dhr. A. Reijneveld
Tel.: (023) 567 61 30
E-mail: ad.reijneveld@haarlemmermeer.nl

Regionale Informatiebank Bedrijven en Instellingen Zeeland (RIBIZ)

Werkgebied: Provincie Zeeland
dhr. C. Helmendach
Tel.: (0118) 67 52 34
E-mail: c.helmendach@middelburg.nl

Vestigingenregister Amsterdam

Werkgebied: Gemeente Amsterdam e.o.
dhr. I. de Bruijn
Tel.: (020) 251 03 00
E-mail: i.de.bruijn@amsterdam.nl

Vestigingenregister Limburg

Werkgebied: Provincie Limburg
dhr. R.C.M. Vaessens
Tel.: (043) 350 62 80
E-mail: r.vaessens@etil.nl

Provinciaal Arbeidsplaatsenregister (PAR) Utrecht

Werkgebied: Provincie Utrecht
dhr. M. Bergmeijer
Tel.: (030) 258 23 91
E-mail: maarten.bergmeijer@provincie-utrecht.nl

Beschikbare gegevens

Per vestiging zijn de volgende gegevens beschikbaar:

Naam, vestigingsadres, correspondentieadres, activiteitscode (SBI 2008), aantal mannen met grote baan, vrouwen met grote baan, mannen met kleine baan, vrouwen met kleine baan (absolute gegevens op vestigingsniveau worden alleen geleverd door middel van een grootteklassie of via aggregaties), CBS wijk- en buurtindeling, xy-coördinaten en overige BAG-informatie. De werkgelegenheid is inclusief uitzendkrachten. Op basis van deze gegevens is elke denkbare statistiek mogelijk, eventueel gekoppeld met andere gegevensbestanden. LISA behoudt zich ten aanzien van het landelijk register LISA en de daarin opgenomen gegevens alle auteurs- en databankrechten voor.

Omvang bestand

In onderstaande tabel is opgenomen van welke gebieden het LISA-bestand 2016 informatie biedt. Vergelijkbare statistische informatie is voor de volledige periode 1996-2016.

gebiedomschrijving	aantal gebieden	vestigingen minimum	vestigingen maximum	vestigingen totaal
6 positie postcodegebied	361.962	1	293	1.485.116
4 positie postcodegebied gemeenten	4.086	1	5.600	
COROP-gebieden	390	121	134.986	
Provincies	40	3.039	178.388	
	12	44.774	302.677	

Toelichting: het aantal 4 positie postcodegebieden met vestigingen is in LISA 4.086. Het aantal vestigingen varieert van 1 tot 5.600. Het totale LISA-bestand van 2015 bevat 1.485.116 vestigingen.

Informatie en/of bestellingen LISA

Voor informatie over LISA en het bestellen van onder andere statistische gegevens, steekproef trekkingen, bestandsverrijkingen en koppelingen met bijvoorbeeld geografische databestanden kunt u zich wenden tot de LISA Projectorganisatie.

LISA Projectorganisatie: Zuiderval 70
Postbus 597
7500 AN Enschede
Tel.: (053) 482 50 80
Fax: (053) 482 50 81
E-mail: info@lisa.nl
Internet: www.lisa.nl

Colofon

LISA Nieuws is een uitgave van de Stichting LISA die als doel heeft het beschikbaar maken van informatie over vestigingen en werkgelegenheid in geheel Nederland, primair ten behoeve van onderzoek en beleid. De Stichting vertegenwoordigt de regionale registerhouders die de informatie verzamelen, beheren en in LISA inbrengen.

Redactie: Maarten Bergmeijer, Gerben Huijgen, Freerk Viersen

Deze uitgave is verzorgd door de LISA Projectorganisatie. Overname van tekst en cijfermateriaal is alleen toegestaan ten behoeve van niet-commercieel gebruik onder bronvermelding. Hoewel bij de uitgave de uiterste zorg is nagestreefd kan voor eventuele aanwezigheid van (zet)fouten en onvolledigheden geen aansprakelijkheid worden aanvaard.

Data op de LISA-website

LISA is een databestand met gegevens over alle vestigingen in Nederland waar betaald werk wordt verricht. Alle mogelijke selecties zijn beschikbaar. Neem hiervoor contact op met de LISA Projectorganisatie.

De website van LISA biedt u daarnaast de mogelijkheid om zelf werkgelegenheidsinformatie te downloaden. Ook hier kunt u eigen selecties maken. Zowel op landelijk niveau als op het niveau van provincies, COROP-gebieden en gemeenten is informatie rechtstreeks te downloaden. Ook zijn uitsplitsingen naar sector mogelijk. De informatie is beschikbaar vanaf 1996.

Lisa website

 WWW.LISA.NL

